

YHDENVERTAISUUS
VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Kannanotto

1 (4)

20.10.2023

VTDno-2023-717

Keski-Suomen hyvinvointialue

Henkilökohtaisen avun työntantajamallin maksukäytännöt Keski-Suomen hyvinvointialueella

Yhdenvertaisuusvaltuutetun saama yhteydenotto

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on saanut yhteydenoton henkilökohtaisten avustajien työntajien liitolta (Heta-liitto) koskien Keski-Suomen hyvinvointialueen vammaispalveluiden henkilökohtaisen avun työntajien maksukäytäntöä ja ohjeistusta liittyen työntajien lakisääteisiin työterveyskustannuksiin sekä avustajien matkakustannuksiin ja muihin kustannuksiin. Heta-liiton yhteydenotto on tämän kannanoton liitteenä.

Oikeus saada henkilökohtaista apua perustuu vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettuun lakiin (380/1987, vammaispalvelulaki). Vammaispalvelulain edellytykset täyttävällä henkilöllä on subjektiivinen oikeus henkilökohtaiseen apuun, eikä palvelun myöntäminen siten ole riippuvainen hyvinvointialueen määrärahoista. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukaan henkilökohtainen apu on käyttäjälleen maksuton vammaispalvelu.

Keski-Suomen hyvinvointialueen maksukäytännön mukaan henkilökohtaisen avun käyttäjät, jotka toimivat avustajiensa työntajina, maksavat työterveyshuollosta aiheutuneet kustannukset ensin itse, hakevat tämän jälkeen Kelan korvausta ja Kelan korvauspäätöksen saatuaan hakevat loppuosaa kustannuksista hyvinvointialueelta. Työntajana toimivan yksityishenkilön tai kotitalouden on mahdollista hakea Kela-korvausta kalenterivuositain jälkikäteen. Tämä johtaa siihen, että työntajana toimiva vammainen henkilö saattaa joutua odottamaan hyvinvointialueen maksettavaksi kuuluvien kustannusten korvaamista itselleen jopa yli vuoden ajan.

Valtuutetun toimivallasta ja lainsäädäntöä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista siten kuin sanotussa laissa säädetään sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää (laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta, 1326/2014, 2 ja 3 §:t).

Yhdenvertaisuuslain 19 §:n mukaan yhdenvertaisuusvaltuutettu voi antaa yksittäistapauksessa perustellun kannanoton tämän lain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi.

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan lain 2 §:n mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa, muttei kuitenkaan yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvassa toiminnassa eikä uskonnonharjoittamisessa.

Yhdenvertaisuuslain 5 §:n mukaan viranomaisen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä kielletään syrjintä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on tuoreessa 26.6.2023 antamassaan ratkaisussa EOAK/3026/2022 ottanut kantaa Jyväskylän kaupungin (sittemmin Keski-Suomen hyvinvointialueen) korvauskäytäntöön ja arvioinut korvauskäytäntöä erityisesti vammaispalvelulain nojalla. Ratkaisussaan hän toteaa muun muassa seuraavaa:

”Korostan, että hyvinvointialueen on huolehdittava siitä, että valittu järjestämistai maksutapa ei tosiasiallisesti rajoita henkilölle kuuluvaa subjektiivista oikeutta henkilökohtaiseen apuun. Työterveyshuollon maksujen korvaamistapa ei saa johdattaa siihen, että henkilökohtaisen avun palvelun käyttö estyy. Vaikeavammaisella

henkilöllä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus käyttää hänelle subjektiivisena oikeutena myönnettyä henkilökohtaisen avun palvelua.”

Valtuutetun kannanotto

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausuu Heta-liitolta saamansa yhteydenoton perusteella kannanottonaan ja suosituksinaan seuraavaa:

Valtuutettu huomauttaa, että hyvinvointialueella on viranomaisena perustuslain 22 §:ään perustuva velvollisuus turvata perusoikeuksien toteutuminen sekä yhdenvertaisuuslain 5 §:ään perustuva velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta.

Hyvinvointialueen nykyinen korvauskäytäntö on ongelmallinen yhdenvertaisuuslakiin sisältyvän viranomaisen edistämisvelvollisuuden näkökulmasta sekä myös arvioitaessa henkilökohtaisten avustajien työnantajina toimivien vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumista. Yksittäisten työnantajina toimivien vammaisten henkilöiden kohdalla korvauskäytäntö saattaa johtaa välilliseen syrjintään niiden henkilöiden kohdalla, joiden tulotaso on matala tai jopa aivan minimoitointulon tasolla. Hyvinvointialueen henkilökohtaisen avun kustannusten korvauskäytäntö ei saa estää henkilökohtaisen avun palvelun käyttämistä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että Keski-Suomen hyvinvointialue:

- arvioi korvauskäytäntönsä vaikutuksia sellaisten henkilökohtaisen avustajansa työnantajana toimivien vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuteen, joilla on useampia työsuhteisia avustajia tai joiden tulot koostuvat sosiaali-tuista tai jotka saavat verrattain pientä palkkaa tai muita tuloja.
- ottaa käyttöön valtuutusmenettelyn, jolla työnantajana toimiva vammaisen henkilö valtuuttaa hyvinvointialueen vammaispalvelun hakemaan Kelan työ-terveyshuoltokorvaukset puolestaan;
- ottaa edellä mainitun valtuutusmenettelyn ohella käyttöön vaihtoehtoisia korvauskäytäntöjä, joilla avustajan työnantajana toimivan vammaisen henkilön on tarvittaessa mahdollista saada työntekijöidensä työterveyskustannukset korvatuksi jo ennen Kelan korvauksen hakemista esimerkiksi niin että työterveyshuoltoa hoitava yritys voisi laskuttaa suoraan hyvinvointialuetta tai työnantaja voisi hakea kustannuksia hyvinvointialueelta välittömästi ne maksettu-aan;

- ottaa käyttöön työntajana toimivalle vammaiselle henkilölle avustajan matka-, majoitus- tai tapahtumakulujen korvaamiseksi esimerkiksi seuraavia vaihtoehtoisia järjestelyitä:
  - o myöntää pyynnöstä ja perustellusta syystä ennakkoa kulujen kustantamiseksi;
  - o myöntää mahdollisuuden ostaa palveluja ynnä muuta hyvinvointialueen laskulle;
  - o velvoittaa edellä mainituissa tilanteissa työnantajana toimivan vammaisen henkilön toimittamaan jälkikäteen korvauksen jo saatuaan hyvinvointialueelle kuitin tai muun tositteen takaisinperinnän uhalla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pyytää Keski-Suomen hyvinvointialuetta ilmoittamaan **31.12.2023** mennessä, mihin toimenpiteisiin vammaispalveluissa ryhdytään työntajana toimivien vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Ilmoitus pyydetään toimittamaan osoitteeseen yvv@oikeus.fi sekä ilmoittamaan viestin aihekentässä asian käsittelytunnus WTDno-2023-717.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kristina Stenman

Eriyisiasiantuntija

Elli Björkberg

Liitteet

Heta-liiton kannanottopyyntö 15.5.2023 liitteineen
Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu EOAK/3026/2022

Tiedoksi

Heta-liitto